

Motion till riksdagen 2005/06:Sf6

av Per Westerberg m.fl. (m)
med anledning av framst. 2005/06:RRS8

Riksrevisionens styrelses framställning angående styrningen inom området sjuk- och aktivitetsersättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om bättre styrning av rehabiliteringen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att det måste löna sig mer att arbeta än att försörja sig på bidrag och andra arbetsfria ersättningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres angående ett tak för kollektivavtalsbestämda ersättningar till förtidspensionärer.

Riksrevisionens styrelses förslag

Riksrevisionens granskningsrapport "Förtidspension utan återvändo" (RiR 2005:14) visar att sjukersättning ofta uppfattas som en slutstation av handläggarna på Försäkringskassan. Få förtidspensionärer får tillgång till rehabilitering och efterkontrollen av arbetsförmågan är liten. Färre än en procent av dem som uppbär sjukersättning återgår någonsin till ett arbete. Ändå var bytet av namn på ersättningsformen, från förtidspension till sjukersättning, just tänkt att klargöra att ersättningen inte nödvändigtvis skulle utgå ända fram till ålderspensionen. Eftersom namnbytet inte haft avsedd effekt benämns ersättningen fortsättningsvis "förtidspension" i denna motion.

Resultaten i Riksrevisionens rapport visar även indirekt hur felaktigt det beslut varit som regeringen drivit igenom tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet, att sjukskrivna skall prövas för övergång till förtidspension inom ett års sjukdom oavsett om den enskilde själv vill det eller inte. Beslutet innebär att ännu färre långtidssjukskrivna får hjälp att återgå till ett arbete.

Fel! Okänt namn på

Regeringens argument för den automatiska prövningen av förtidspensionen är sannolikt att spara pengar åt staten genom att vältra över en del av kostnaderna för ersättningarna på de avtalslutande parterna då den statliga ersättningen är lägre för förtidspensionärer än för sjukskrivna och tvärtom i de kollektivavtalsbaserade tilläggsförsäkringarna. Det är dock ett kortsiktigt tänkande eftersom förtidspension innebär ett långtgående betalningsåtagande för staten och skattebetalarna. Den nuvarande skulden för att ersätta förtidspensionärer för inkomstbortfall fram till ålderspensionen uppgick 2003 till den astronomiska summan 640 miljarder kronor enligt Försäkringskassans årsredovisning för 2003. För 2004 har Försäkringskassan valt att inte redovisa skulden utan enbart antalet återstående ersättningsår till dess att förtidspensionärerna övergår till ålderspension. Med samma antagande om årlig genomsnittlig kostnad för en förtidspensionär för 2004 som för 2003, då den uppgick till 115 000 kronor för staten, har dock skulden ökat till 652 miljarder kronor 2004. De unga förtidspensionärerna är en minoritet men ökar i snabb takt, och eftersom de har långt kvar till ålderspension utgör de en ökande andel av det långsiktiga betalningsåtagandet.

Riksrevisionen och dess styrelse föreslår nu att regeringen ska ta ett initiativ till att utforma en strategi för omprövning av sjukersättningar som baseras på beslut före 2005, med särskild inriktning på yngre personer. Vi ställer oss helhjärtat bakom detta förslag.

Styrelsen föreslår även att regeringen skall redovisa vilka åtgärder som Försäkringskassan vidtagit för att stimulera återgång till arbete för personer som mottar sjuk- och aktivitetsersättning samt att regeringens årligen skall redovisa utflödet ur sjuk – och aktivitetsersättning genom återgång till arbete. Vi ställer oss även bakom dessa förslag.

Bättre användning av rehabiliteringspengarna

Försäkringskassan disponerar varje år medel för arbetslivsinriktad rehabilitering. År 2004 var anslaget för detta 966,5 miljoner kronor. Tillsammans med anslagskrediten kunde Försäkringskassan lägga 972 miljoner kronor på arbetslivsinriktad rehabilitering enligt Försäkringskassans årsredovisning för 2004. Endast 31 % av medlen gick dock till aktiv rehabilitering. Merparten av pengarna gick i stället till försäkringsmedicinska och arbetslivsinriktade utredningar, dvs. utredningar som används som underlag för beslut om förtidspension.

Om man är cynisk kan man kanske tycka att det var bra att endast 309 miljoner kronor gick till aktiva rehabiliteringsinsatser, eftersom rehabilitering ofta inte bara visar sig vara bortkastade pengar utan pengar som faktiskt får negativa konsekvenser.

Fel! Okänt namn på

I studien "Rehabiliteringens verklighet"¹ visar forskarna Hetzler, Melén och Bjerstedt att för några typfall med olika kön, ålder och diagnos så minskar sannolikheten att återgå till ett arbete till hälften för den som har genomgått rehabilitering jämfört med den som inte har gjort det.

Forskarna drar dock själva slutsatsen att det sannolikt inte är rehabiliteringen det är fel på utan selekteringsprocessen. Fler individer borde ha identifierats som förtidspensionsfall i stället för som rehabiliteringsfall. Som det nu är tjänar rehabiliteringen enbart till att förlänga sjukskrivningsperioden och själva frånvaron från arbetslivet riskerar i sin tur att försvåra återgången till arbete.

Detta forskningsresultat talar i och för sig för att Försäkringskassan inte bör lägga ned några resurser alls på rehabilitering av redan förtidspensionerade personer utan enbart på dem som varit sjukskrivna en kortare tid. Även om huvudparten av satsningen på rehabilitering naturligtvis skall läggas på dem som har varit sjukskrivna en kortare tid och har störst sannolikhet att tillgodogöra sig rehabiliteringen och återkomma till arbetslivet vill vi dock inte utesluta förtidspensionärer från rehabiliteringsinsatser. Det måste dock vara frågan om välmotiverade och bevisat effektiva åtgärder.

En andra slutsats man kan dra av Hetzler, Melén och Bjerstedts studie, är att de valda rehabiliteringsåtgärderna knappast är effektiva om sannolikheten att återgå till arbete halveras för den som genomgått dem. Mot denna bakgrund anser vi att Försäkringskassan måste bli bättre på att systematiskt utvärdera enskilda rehabiliteringsåtgärder och sedan utmönstra sådana som är ineffektiva. Aktiv sjukskrivning är den enda rehabiliteringsåtgärd som ökar sannolikheten för den enskilde att återgå till arbete. För de individer som har fått arbetsprövning, anpassat arbete eller övriga åtgärder är chanserna mycket små att återgå till arbete, enligt Hetzler, Melén och Bjerstedt. Denna indelning av rehabiliteringsinsatser är dock alltför grov för att kunna vara vägledande för Försäkringskassan. Enskilda rehabiliteringsinsatser måste utvärderas var för sig.

Vi moderater satsar 370 miljoner kronor mer än regeringen på rehabiliteringsinsatser. Tanken är att såväl sjukskrivna som förtidspensionerade skall kunna ta del av dessa rehabiliteringspengar. Vi avser dock att strama upp styrningen av såväl vem som skall få del av rehabiliteringen som av vilka åtgärder som skall kunna komma i fråga.

Det måste löna sig bättre att arbeta

Att färre än en procent av förtidspensionärerna någonsin återgår till arbete beror sannolikt delvis på att det är tämligen ekonomiskt fördelaktigt att vara

¹ Hetzler, A, Melén, D, och Bjerstedt, D, *Rehabiliteringens verklighet*, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2004.

Fel! Okänt namn på

förtidspensionär. Förutom en ersättning från den offentliga försäkringen på 64 % av en tidigare inkomst upp till taket på 7,5 basbelopp får de flesta förtidspensionärer en ersättning genom kollektivavtal på mellan 15 och 21 % för löneandelar under taket och på mellan 65 och 81 % för löneandelar över taket. Taket motsvarar en månadsinkomst på 24 625 kr. För vissa avtal är det till och med mer ekonomiskt fördelaktigt för den enskilde att förtidspensioneras än att kvarstå i sjukförsäkringen. I rapporten ”Inte bara socialförsäkringar – kompletterande ersättningar vid inkomstbortfall” (ESS 205:2) visar Eskil Wadensjö och Gabriella Sjögren Lindquist att kommunal- och landstingsanställda samt även privatanställda arbetare i vissa lönelägen får en högre total ersättning vid övergång från sjukpenning till förtidspension. Det anser vi är fel.

Mot denna bakgrund föreslår vi moderater en sänkning av ersättningen i förtidspensionen från 64 till 60 % av antagandeinkomsten det andra året efter ett regeringsskifte. Vi överväger även att sätta ett tak för ersättningarna från de kollektivavtalsbaserade försäkringarna för förtidspensionärer på liknande sätt som i dag finns i sjukförsäkringen.

En viktigare reform för att det skall löna sig att återgå till arbete för en förtidspensionär är Allians för Sveriges jobbavdrag.

En förtidspensionär med tidigare statlig anställning med en månadslön precis vid taket på 24 625 kr får som förtidspensionär i dag en ersättning från socialförsäkringen på 15 760 kr och från avtalsförsäkring på 5 171 kr, dvs. sammanlagt 20 931 kr före skatt enligt tabellen nedan.

Från förtidspension till arbete, kronor per månad

	I dag	Moderaterna	Förändring
Tidigare lön	24 625	24 625	
Förtidspension, offentlig + avtal	20 931	19 946	
Grundavdrag	1 330	1 425	
Förtidspension efter skatt	14 757	14 112	-645
Lön vid nytt arbete	20 000	20 000	
Grundavdrag/jobbavdrag	1 425	4 425	
Lön efter skatt vid nytt arbete	14 149	15 094	945
Lön i stället för förtidspension efter skatt	-608	982	

Med den moderata sänkningen av ersättningen i förtidspensionen det andra året efter ett regeringsskifte med 4 procentenheter blir den totala ersättningen i stället 19 946 kr före skatt. Det andra steget i Allians för Sveriges jobbavdrag ger samma år en sänkning av skatten med närmare 1 000 kr i månaden för ett jobb med en månadslön runt 20 000 kr i månaden. Man kan därmed som förtidspensionär om man tar ett arbete med en månadslön på 20 000 kr få behålla närmare 1 000 kr mer i månaden efter skatt med vår politik. Med nuvarande system förlorar man i stället drygt 600 kr i månaden på att ta ett arbete med en sådan lön.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 9 november 2005

Per Westerberg (m)

Tobias Billström (m)

Anita Sidén (m)

Anne Marie Brodén (m)

Anna Lilliehöök (m)

Anne-Marie Pålsson (m)

Karin Enström (m)